

Ohjelmoinnin peruskurssi Y1

CS-A1111

17.10.2018

Oppimistavoitteet: tämän luennon jälkeen

- ▶ Tunnet lisää erilaisia tapoja käyttää listoja Python-ohjelmissa.
- ▶ Tunnet erilaisia tapoja käsitellä merkkijonoja. Osaat esimerkiksi vertailla merkkijonojen sisältöjä.
- ▶ Osaat tehdä ohjelmia, jotka käsittelevät tehokkaasti tilanteita, joissa tarvitaan avain–arvo-pareja (esim. opiskelijarekisteri, puhelinluettelo)
- ▶ Voit luennon aikana lähettää kysymyksiä ja kommentteja sivulla <http://presemo.aalto.fi/y1s2018>

Alilistat

- ▶ Listasta voi ottaa helposti alilistoja (alkuperäisen listan osia):

```
lista = [2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16]
alilista = lista[2:5]
print(alilista)
```

Tulostus

```
[6, 8, 10]
```

- ▶ Ensimmäinen tai viimeinen indeksi voidaan myös jättää pois:

```
print(lista[:5])
```

Tulostus

```
[2, 4, 6, 8, 10]
```

```
print(lista[5:])
```

Tulostus

```
[12, 14, 16]
```

Alkoita listan lopusta

- ▶ Negatiiviset indeksit tarkoittavat alkioita listan lopusta lähtien:

```
lista = [2, 4, 6, 8, 10, 12, 14, 16]  
print(lista[-1])
```

Tulostus

16

```
print(lista[:-1])
```

Tulostus

[2, 4, 6, 8, 10, 12, 14]

Listan järjestäminen ja kääntäminen

- ▶ Metodi `sort` järjestää listan:

```
lista = [4, 6, 10, 16, 14, 2, -3, -5]
lista.sort()
print(lista)
```

Tulostus

```
[-5, -3, 2, 4, 6, 10, 14, 16]
```

- ▶ Metodi `reverse` kääntää listan järjestyksen päinvastaiseksi.

```
lista.reverse()
print(lista)
```

Tulostus

```
[16, 14, 10, 6, 4, 2, -3, -5]
```

Listasta järjestetty kopio

- ▶ *Funktio* `sorted` tekee listasta kopion ja järjestää tämän kopion. Alkuperäinen lista jää entiselleen:

```
lista1 = [4, 6, 10, 16, 14, 2, -3, -5]
lista2 = sorted(lista1)
print("Uusi lista:", lista2)
print("Alkuperäinen lista:", lista1)
```

Tulostus

```
Uusi lista: [-5, -3, 2, 4, 6, 10, 14, 16]
Alkuperäinen lista: [4, 6, 10, 16, 14, 2, -3, -5]
```

Listojen yhdistäminen

- ▶ Kaksi listaa voidaan yhdistää käyttämällä operaattoria +:

```
lista1 = [1, 2, 3]
lista2 = [4, 5, 6]
yhteislista = lista1 + lista2
print(yhteislista)
```

Tulostus

```
[1, 2, 3, 4, 5, 6]
```

Välitehtävä 1

- ▶ Mitä seuraava ohjelma tulostaa? Vastaa sivulla <http://presemo.aalto.fi/y1s2018>

```
lista1 = [1, 2, 3]
lista2 = [4, 5, 6]
lista3 = lista2 + lista1
lista4 = lista3[1:4]
lista4.sort()
print(lista4[1])
```


Merkkijonot

- ▶ Merkkijonojen avulla ohjelmassa voi esittää tekstitietoa, esim. nimiä, osoitteita ja erilaisia tunnuksia.
- ▶ Merkkijonon tyyppi on `str`.
- ▶ Yksittäisiä merkkejä varten ei ole omaa tyyppiä.
- ▶ Merkkijono esitetään yksin- tai kaksinkertaisten lainausmerkkien avulla.

```
mjono = 'appelsiini'  
mjono = "appelsiini"
```

- ▶ Useammalle riville jatkuva merkkijono kirjoitetaan kolmen lainausmerkin sisään.

```
pitkajono = """Tama merkkijono sisältää  
useamman kuin yhden  
rivin"""
```

Merkkijonojen käsittely

- ▶ Merkkijonoja voidaan käsitellä monessa tapauksessa samalla tavalla kuin listoja:

```
sana = "sitruuna"  
print(sana[3])
```

Tulostus

r

- ▶ Olennainen ero: merkkijonon sisältöä ei voi muuttaa sen jälkeen, kun merkkijono on luotu:

```
sana[3] = 'a'
```

Tulostus

```
Traceback (most recent call last):
```

```
  File "<stdin>", line 1, in <module>
```

```
TypeError: 'str' object does not support item assignment
```

Merkkijonon läpikäynti

- ▶ Merkkijonon merkit voi käydä läpi for-käskyn avulla samalla tavalla kuin listan alkiot:

```
mjono = "matti"  
for merkki in mjono:  
    print(merkki)
```

Tulostus

```
m  
a  
t  
t  
i
```

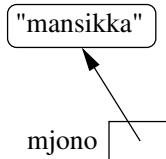
Sijoitus merkkijonomuuttujaan

- ▶ Merkkijonon sisältöä ei voi muuttaa sen jälkeen, kun merkkijono on luotu.
- ▶ Voidaan kuitenkin tehdä uusi merkkijono ja sijoittaa se arvoksi vanhalle muuttujalle:

```
mjono = "mansikka"  
print(mjono)
```

Tulostus

mansikka

Sijoitus merkkijonomuuttujaan

- ▶ Merkkijonon sisältöä ei voi muuttaa sen jälkeen, kun merkkijono on luotu.
- ▶ Voidaan kuitenkin tehdä uusi merkkijono ja sijoittaa se arvoksi vanhalle muuttujalle:

```
mjono = "mansikka"  
print(mjono)
```

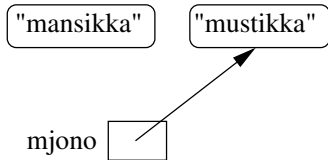
Tulostus

mansikka

```
mjono = "mustikka"  
print(mjono)
```

Tulostus

mustikka

Uusi merkkijono vanhan avulla

- ▶ Metodi `upper` luo uuden merkkijonon, jossa kaikki vanhan merkkijonon pienet kirjaimet on muutettu isoiksi:

```
mjono = "Mustikka"  
mjono = mjono.upper()  
print(mjono)
```

Tulostus

MUSTIKKA

- ▶ Metodi `lower` luo uuden merkkijonon, jossa kaikki vanhan merkkijonon isot kirjaimet on muutettu pieniksi:

```
mjono = "MUSTIKKA"  
mjono = mjono.lower()  
print(mjono)
```

Tulostus

mustikka

Merkkijonojen liittämiset

- ▶ Useampi merkkijono voidaan liittää peräkkäin +-operaattorilla.

```
etunimi = "Matti"  
sukunimi = "Virtanen"  
kokonimi = etunimi + " " + sukunimi  
print(kokonimi)
```

Tulostus

Matti Virtanen

Jos merkkijonoon halutaan liittää muuntyyppisten muuttujien arvoja, pitää ensin suorittaa tyyppimuunnos str-operaattorilla.

```
tunteja = 50  
tuntip = 12.5  
rivi = str(tunteja) + " h * " + str(tuntip) + " eur / h"  
print(rivi)
```

Tulostus

50 h * 12.5 eur / h

Merkkijonojen monistaminen

- ▶ Operaattorin * avulla voidaan tehdä merkkijono, joka sisältää pienemmän merkkijonon monta kertaa.

```
merkit = "*!*"
rivi = 5 * merkit
print(rivi)
```

Tulostus

```
*!***!***!***!***!*
```

- ▶ Rivinvaihdon saa mukaan erikoismerkkillä "\n":

```
rivit = 3 * (rivi + "\n")
print(rivit)
```

Tulostus

```
*!***!***!***!***!*\n*!***!***!***!***!*\n*!***!***!***!***!*
```


Erikoismerkkejä

- ▶ Merkkijonoihin on mahdollista liittää erikoismerkkejä (engl. escape characters), jotka aiheuttavat tulostuksessa esimerkiksi rivinvaihdon tai kursorin siirron seuraavaan tabulointikohtaan.
- ▶ Tärkeimpiä erikoismerkkejä:
  - \n rivinvaihto
  - \t tabulaattori
  - \' yksinkertainen lainausmerkki
  - \" kaksinkertainen lainausmerkki
  - \\ yksi kenoviiva

Tyhjien merkkien poisto merkkijonon alusta ja lopusta

- ▶ Halutaan poistaa merkkijonon alusta ja lopusta ns. tyhjät merkit.
- ▶ Tehdään metodin `strip` avulla:

```
teksti = " \tjotain kirjoitusta "  
riisuttu_teksti = teksti.strip()  
print("Alkuperäinen: *{:s}*".format(teksti))  
print("Riisuttu: *{:s}*".format(riisuttu_teksti))
```

Tulostus

```
Alkuperäinen: * \tjotain kirjoitusta *  
Riisuttu: *jotain kirjoitusta*
```

- ▶ Jos tyhjät merkit halutaan poistaa vain merkkijonon alusta tai lopusta, käytetään metodia `lstrip` tai `rstrip`.

Merkkijonon jakaminen

- ▶ Halutaan jakaa merkkijono osiin jonkun merkin (esimerkiksi välilyönnin) kohdalta.
- ▶ Merkkijono voidaan jakaa metodilla `split`. Se palauttaa listan, joka sisältää jaetun merkkijonon eri osat.
- ▶ Oletusarvoisesti `split`-metodi jakaa merkkijonon välilyönnin kohdalta, mutta metodin parametrilla voidaan määrätä merkki, jonka kohdasta jako tehdään.
- ▶ Jaossa käytetty merkki ei tule mukaan mihinkään osaan.

Merkkijonon jakaminen, esimerkkejä

```
teksti = "Pitka teksti, joka sisältää monta sanaa."  
osat = teksti.split()  
print(osat)
```

Tulostus

```
['Pitka', 'teksti,', 'joka', 'sisältää', 'monta', 'sanaa.']
```

```
sanarivi = "kirja=book"  
kaannokset = sanarivi.split("=")  
print(kaannokset)
```

Tulostus

```
['kirja', 'book']
```

Välitehtävä 2

- ▶ Tarkastellaan ohjelmaa

```
def main():  
    rivi = input("Syota tulosrivi.\n")  
    osat = rivi.split("/")  
    yhteispisteet = osat[1] + osat[2]  
    print("Pisteet yhteensa:", yhteispisteet)
```

```
main()
```

- ▶ Oletetaan, että käyttäjä syöttää rivin
Teemu Teekkari/25/15
- ▶ Mitä ohjelma tulostaa? Vastaa sivulla
<http://presemo.aalto.fi/y1s2018>

Merkkijonojen vertailu

- ▶ Merkkijonojen sisältöjä voi verrata toisiinsa vertailuoperaattoreilla $==$, $!=$, $<=$, $>=$, $<$ ja $>$.
- ▶ Tällöin verrataan merkkejä keskenään merkkijonojen alusta lähtien.
- ▶ Järjestyksen määrää kirjainten arvo käytetyssä merkkikoodausjärjestelmässä – mitä lukuarvoa kukin kirjain vastaa.
- ▶ Käytännössä koodit noudattavat muuten aakkosjärjestystä, mutta isot kirjaimet ovat ennen pieniä ja skandinaaviset aakkoset eivät ole keskenään oikeassa järjestyksessä.

Esimerkkejä merkkijonojen vertailuista

```
nimi1 = "matti"  
nimi2 = "teppo"  
print(nimi1 == nimi2)
```

Tulostus

False

```
print(nimi1 < nimi2)
```

Tulostus

True

```
nimi3 = "Teppo"  
print(nimi2 == nimi3)
```

Tulostus

False

Esimerkkejä merkkijonojen vertailuista, jatkoa

```
print(nimi3 < nimi2)
```

Tulostus

True

```
nimi1 = "matti"  
nimi4 = "matilda"  
print(nimi1 < nimi4)
```

Tulostus

False

Sanakirja

- ▶ Halutaan tallentaa *avain–arvo–pareja*. Myöhemmin rakenteesta pitää voida etsiä tiettyyn avaimeen liittyvää arvoa.
- ▶ Esimerkkejä: puhelinluettelo, opiskelijarekisteri, yrityksen asiakasrekisteri, autorekisteri.
- ▶ Halutaan, että lisäys, poisto ja arvon muuttaminen ovat helppoja.
- ▶ Yksinkertainen ratkaisu: käytetään listaa, jonka alkoina on avain–arvo–pareja. Ongelmia:
  - ▶ Hidas haku
  - ▶ Jos avaimia pidetään järjestyksessä, haku nopeutuu, mutta lisäys ja poisto hankaloituvat.
- ▶ Pythonissa on valmis rakenne, *sanakirja* (engl. dictionary), jossa sekä haut, lisäykset että poistot pystytään tekemään tehokkaasti.

Sanakirjan luonti ja käyttö

- ▶ Tyhjän sanakirjan voi luoda aaltosulkujen avulla:

```
puh_luettelo = {}
```

- ▶ Sanakirjaa luodessa voi samalla jo antaa siihen liitettäviä avain-arvo-pareja:

```
puhelinluettelo = {"Teekkari Teemu" : "050-12345", \  
                  "Fyysikko Tiina" : "045-234567", "Kemisti Kalle" : \  
                  "040-765432"}
```

- ▶ Haluttuun avaimeen liittyvän arvon saa selville ilmauksella sanakirja[avain], esimerkiksi

```
print(puhelinluettelo["Fyysikko Tiina"])
```

Tulostus

045-234567

Sanakirja: avaimen haku ja olemassaolo

- ▶ Ohjelma voi kaatua, jos haettua avainta ei löydy sanakirjasta:

```
print(puhelinluettelo["Virtanen Maija"])
```

Tulostus

```
Traceback (most recent call last):  
  File "<stdin>", line 1, in <module>  
KeyError: 'Virtanen Maija'
```

- ▶ Operaattorin `in` avulla voi tutkia, onko haettava avain sanakirjassa:

```
nimi = "Virtanen Maija"  
if nimi in puhelinluettelo:  
    print(puhelinluettelo[nimi])  
else:  
    print("Nimea ei löydy luettelosta")
```

Tulostus

```
Nimea ei löydy luettelosta
```

Sanakirja: avainten lisääminen ja arvon muuttaminen

- ▶ Sijoituskäskyn avulla sanakirjaan voi lisätä uusia avain–arvo-pareja ja muuttaa sanakirjassa jo oleviin avaimiin liittyviä arvoja.

```
puhelinluettelo["Rakentaja Niina"] = "0400-123"  
puhelinluettelo["Kemisti Kalle"] = "041-56789"  
print(puhelinluettelo)
```

Tulostus

```
{'Fyysikko Tiina': '045-234567', 'Rakentaja Niina':  
'0400-123', 'Teekkari Teemu': '050-12345',  
'Kemisti Kalle': '041-56789'}
```

Sanakirja: avainten läpikäynti

- ▶ Sanakirjan avaimet voi käydä läpi for-käskyn avulla.

```
for nimi in puhelinluettelo:  
    print(nimi)
```

Tulostus

```
Teekkari Teemu  
Rakentaja Niina  
Kemisti Kalle  
Fyysikko Tiina
```

```
for nimi in puhelinluettelo:  
    print("{:16s} {:12s}".format(  
        nimi, puhelinluettelo[nimi]))
```

Tulostus

```
Teekkari Teemu    050-12345  
Rakentaja Niina   0400-123  
Kemisti Kalle     041-56789  
Fyysikko Tiina    045-234567
```

Sanakirja: avaimet järjestyksessä

- ▶ Sanakirjassa avain–arvo-parit eivät ole avainten mukaan järjestyksessä. Osa Python-versioista säilyttää parien lisäsjärjestyksen, osa (esim. A+ :n tarkistuksessa käytetty Python-versio) ei.
- ▶ Funktio `sorted` palauttaa **listan**, joka sisältää parametrina annetun sanakirjan avaimet järjestyksessä. Itse sanakirja jää ennalleen.

```
nimet_jarjestyksessa = sorted(puhelinluettelo)
for nimi in nimet_jarjestyksessa:
    print("{:16s} {}".format(
        nimi, puhelinluettelo[nimi]))
```

Tulostus

```
Fyysikko Tiina    045-234567
Kemisti Kalle     041-56789
Rakentaja Niina   0400-123
Teekkari Teemu    050-12345
```

Sanakirja: avaimen poistaminen

- ▶ Sanakirjasta voi poistaa avaimen ja siihen liittyvän arvon del-operaattorilla:

```
del puhelinluettelo["Kemisti Kalle"]  
print(puhelinluettelo)
```

Tulostus

```
{'Rakentaja Niina': '0400-123', 'Fyysikko Tiina':  
'045-234567', 'Teekkari Teemu': '050-12345'}
```

Esimerkki: arvon päivittäminen sanakirjassa vanhan arvon avulla

- ▶ Luettu arvo lisätään sanakirjassa samaan avaimen aikaisemmin kuuluneeseen arvoon.
- ▶ Jos avainta ei ole sanakirjassa, siihen lisätään uusi avain–arvo-pari.

```
myyntimaarat = {"Ketku" : 5000.0, "Hukkanen" : 8000.0,  
                "Ovela" : 4500.0}  
edustaja = input("Kenen tietoihin uusi kauppa lisataan?\n")  
maara = float(input("Anna lisattava summa.\n"))  
if edustaja in myyntimaarat:  
    myyntimaarat[edustaja] = myyntimaarat[edustaja] + maara  
else:  
    myyntimaarat[edustaja] = maara  
print(myyntimaarat)
```